

NARODNI
DOM
MARIBOR

KONCERTNA
POSLOVALNICA

Komorni cikel 2018/2019

3. abonmajski koncert

Dvorana Union, Maribor, 11. februar 2019 ob 19.30

ALEKSANDAR MADŽAR,

---

klavir

SPORED

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791)

Adagio v h-molu, KV. 540

Fryderyk Chopin (1810–1849)

Balada št. 1 v g-molu, op. 23

Balada št. 2 v F-duru, op. 38

Balada št. 3 v As-duru, op. 47

Balada št. 4 v f-molu, op. 52

***

Maurice Ravel (1875–1937)

Miroirs

1. »Noctuelles« (Nočni metulji)

2. »Oiseaux tristes« (Otožni ptiči)

3. »Une barque sur l'océan« (Ladja na oceanu)

4. »Alborada del gracioso« (Jutranja pesem burkeža)

5. »La vallée des cloches« (Dolina zvonov)

Menuet sur le nom de Haydn (Menuet na Haydnovo ime)

La valse (Valček)

Marca 1788, ko je **Wolfgang Amadeus Mozart** napisal svoj *Adagio v h-molu*, je bil zaposlen predvsem z dunajsko premiero opere Don Giovanni. Danes ne vemo, kaj je skladatelja navdihnilo za komponiranje, nenavadna tonaliteta pa sproža špekulacije, da je delo nastalo kot počasni stavek za *Sonato v e-molu*. Številni muzikologi imajo to delo za skladateljevo najbolj popolno in najbolj izrazno skladbo, ki močno presega ozke klasicistične okvire. Skladba ohranja nežno krhkost, ki pa mestoma dosega tudi bolj dramatične tone, zato lahko v njej vidimo tudi predhodnico Chopinovih balad.

Glasbo **Fryderyka Chopina** danes razumemo kot tipično glasbo 19. stoletja – imamo jo za prvinski izraz glasbene romantike. Podobno samozavestno Chopina pogosto označujemo tudi kot »pesnika klavirja«. Toda za obema označbama se skriva veliko bolj kompleksna osebnost in bolj zapletene slogovne značilnosti skladatelja, ki ga sicer poznajo in občudujejo širše množice občinstva. Najprej ne moremo mimo ugotovitve, da je bil Fryderyk Chopin človek nasprotij, ki so mu bila položena že v zibelko in se kažejo v skladateljevi dvojni, poljsko-francoski zaznamovanosti. Oče je bil Francoz in mati Poljakinja; ustrezno tej dvojnosti je Chopin prvo polovico življenja preživel na Poljskem in drugo v mondenem središču sveta, v Parizu. Njegovo zunanjo podobo so zaznamovale krhke poteze; bil je droben in izrazito suh, toda svojo telesno šibkost je prikrival z elegantnimi oblekami in premišljenim »imidžem«, ki je nakazoval, da raje zapravlja za obleke kot za knjige ali muzikalije. Toda za takšnim dodelanim videzom se je skrivala veliko bolj neodločna narava in številne notranje napetosti. Tako je Chopin v svojem času nesporno veljal za velikega klavirskega virtuoz, a je v resnici pripravil komaj kakih trideset koncertov. Vseskozi je hodil v opero, ki ga je navdihovala, a nikoli se ni preizkusil kot operni skladatelj. Preziral je bolj odprto namigovanje na seksualnost, pa

vendar je zagrešil nekaj najbolj senzualnih skladb v klavirski literaturi. Kot vir inspiracije mu je služila folklor, a ustvarjal je za salon, za visoko družbo knezov, vojvod in grofic. Takšno skladateljevo dvojnost in tudi nekakšno osebnostno odmaknjenost je najbolje opisal Chopinov kolega in prijatelj Franz Liszt: »Chopin bi dal človeku praktično skoraj vse, razen samega sebe.«

Tudi misel o Chopinu kot o tipičnem »romantičnem« umetniku je mogoče relativizirati. Med njegovimi skladateljskimi vzorniki namreč ne najdemo praktično nikogar, ki danes velja za tipičnega predstavnika romantičnega, osvobojenega individualizma, subjektivnosti, želje po karakterističnem, eksotičnem, oddaljenem, neznanem. Tako Chopin ni preveč cenil tistih Schumannovih skladb, ki jih je navdihnila literatura. Hrumiča ekstravagantnost Berliozga ga je odbijala, celo Beethovnovi čustveni izbruhi so ga strašili, Lisztova glasba pa se mu je zdela preveč afektirana. Sam je občudoval skladatelja, ki sta že v tistem času močno pripadala preteklosti: privlačila ga je urejenost Bacha in ekonomičnost Mozarta. Poleg skladateljev dunajskega klasicizma in poljske ljudske glasbe, ki jo je skladatelj kot mladostnik slišal na popotovanjih po rodni deželi, pa je nanj močno vplivala še italijanska belcantistična opera. Pritegovala ga je dolgo razpeta melodika Bellinijevih in Donizettijevih oper, ki jo je nato prelil v široke meandre in bogato okrasje svojih melodičnih linij. Chopin je spoznal, da mora imeti tudi klavirska melodija svoj dih in razpetost, toda to še nikakor ni pomenilo, da ni upošteval idiomatskih značilnosti klavirja. Te so najbolj določno zaznamovale skladateljevo harmonijo. Tako Chopin sicer ni prinesel kakšne pomembne prevratniške novosti na področju harmonije, vendar pa je njegov glasbeni stavek v povezavi s številnimi novimi pianističnimi prijemi vendarle prinesel povsem nov občutek za harmonsko barvo.

Skladateljeve štiri balade lahko razumemo kot višek in

sintezo vseh omenjenih elementov, ki previdno odpirajo vrata tudi programskemu, čeprav se zdi, da Chopina bolj kot zvestoba literarnemu tekstu zanima širša epskost ter jasna usmerjenost v gradacije in kulminacije. Prvi *Baladi v g-molu* kot osnova služi zgodba o tragični usodi litvanskega junaka, v nekoliko prirojeni sonatni obliki pa Chopin naniza več značilnih liričnih epizod, ki izbruhnjejo v dramatičnem središču in sklepni kodi. Druga *Balada v F-duru* je posvečena Schumannu, kar izdaja prva, pastoralna tema, ki se dvakrat izmenja z bolj viharnim molovskim odsekom, literarno podlago pa je Chopin tokrat našel v baladi rojaka Mickiewicza, ki govori o ruskem vpadu in rešitvi nebogljениh deklic. Tretja *Balada v As-duru* zaznamujeta dve temi v 6/8 taktu, ki sta si precej podobni, a ju v odvijanju skladbe Chopin vse bolj razločuje s pomočjo različnih pianističnih obdelav. Izmed vseh balad pa je oblikovno najbolj kompleksna zadnja, *Balada v F-molu*, ki družji poteze sonatne oblike, rondoja in variacij. Skladbo sestavlja vrsta heterogenih epizod, ki pa jih Chopin umetelno umešča v napet izrazni lok.

Igriva razpetost med starim in novim je ena izmed značilnosti glasbe **Mauricea Ravela**, druga pa je gotovo povezana s skladateljevim odnosom do umetniške obrti, ki jo je postavjal pred izraznost. Tako se zdi, da Ravel s svojim glasbenim stavkom, izbranim slogom ali formalnimi modeli vedno nekaj zakriva. To se kaže v posebnem poudarjanju orkestracije, ki jo ima Ravel celo za povsem samosvojo disciplino, ločeno od kompozicije, ki se kaže v sklicevanju na modele iz glasbene preteklosti, pogostem zahajanju v eksotizem, spogledovanju s tradicionalnim kultom virtuoznosti in nenazadnje v značilnem relativiranju harmonske tonalnosti z oktatoniko. Značilen primer sklicevanja na pretekle modele predstavlja klavirska skladba *Menuet na Haydnovo ime*, ki jo je Ravel napisal leta 1909 po naročilu mesečnika Mednarodnega glasbenega združenja ob obhajanju 100-letnice Haydnove smrti. Poleg Ravela so naročilo dobili še Claude Debussy,

Vincent d'Indy, Paul Dukas, Reynaldo Hahn in Charles-Marie Widor, vsi pa so se znašli pred podobno nalogo – skladbo so morali napisati iz glasbenega kriptograma, v katerem je bil skrit Haydnov priimek: h-a-d-d-g (prvi d je stal za y in končni g za n). Ravelova skladba se pričinja prav s kriptogramom, nato pa se v skladbi še večkrat pojavlja, tudi v inverzni in rakovi varianti.

Ravelovo ustvarjalnost pogosto postavljamo tudi v tesno zvezo z Debussyjem. Tega se je zavedal tudi skladatelj sam, zato je pogosto skušal dokazati, da je njegov glasbeni jezik v marsičem neodvisen od Debussyjevega. Zdi se, da prav takšno dokazovanje leži v središču klavirskega ciklusa *Zrcala*, saj je skladatelj sam zapisal, da ciklus prinaša »v moj razvoj harmonije pravo spremembo [...], tako, da bodo začuden tudi tisti glasbeniki, ki se najbolj spoznajo na mojo glasbo«. Pet skladb je nastalo leta 1905, torej v času, ko je Ravel skupaj s prijatelji ustanovil skupino »Les Apaches« (Grobijani), v kateri sta sodelovala med drugimi tudi skladatelja M. de Falla in I. Stravinski. *Zrcala* so posvečena prav članom skupine, saj vsak stavek prinaša posvetilo drugemu »prijatelju«. Tako so uvodni »Nočni metulji« posvečeni pisatelju Léonu-Paulu Fragueju, bližnjemu Ravelovemu zaupniku. Ravel v tej nočni pesmi namerno odstopa od chopinovske konvencije nokturna, saj se njegov stavek ne predaja umirjeni kontemplaciji, temveč živi od gibanja. »Otožni ptiči« so napisani za pianista Ricarda Viñesa (ta je sicer krstno izvedel tudi Debussyjev ciklus *Estampes*), izkazujejo pa tipični Ravelov humor, saj je najbolj netipično pianistična skladba namenjena prav pianistu. Osnovni motiv je izpeljan iz jutranjega klica kosa, sam Ravel pa je v zvezi s stavkom govoril o »ptičih, ki so se v najbolj vroči poletni noči izgubili v sopari zelo temnega gozda«. Kljub temu opisu je prevladujoča atmosfera skladbe bolj nočna in skoraj depresivna. »Ladja na oceanu« je posvečena slikarju Paulu Sordesu, značilna pa so zelo hitra gibanja v pasažah, s katerimi skladatelj slika vodne curke in valove, na katerih

drsi nemirna ladja. Prav v tem stavku se najbolj razločno razkriva slikarska narava glasbenega impresionizma – tisoče drobnih in bežnih tonov je mogoče primerjati s kapljicami slikarske barve, iz katere zažari veličastna slika prizora iz narave. »Jutranja pesem burkeža« je posvečena pisatelju in kritiku M. D. Calvocoressiju in je zagotovo najbolj virtuozna, med drugim pa ponovno razkriva francosko hrepenenje po ritmi in dišavah Španije. Zaključno »Dolino zvonov« je Ravel napisal za skladatelja Mauricea Delagea, enega svojih redkih kompozicijskih učencev. Po skladateljevih besedah naj bi ustvarjalni impulz izhajal iz skupnega opoldanskega odmevanja zvonov pariških cerkva, toda prav mogoče je, da je navdih sprožila drama G. Hauptmanna *Potopljeni zvon*, ki jo je Ravel skoraj pretopil v opero.

Ravel se je že leta 1906 ukvarjal z idejo, da bi v poklon Johannu Straussu napisal valček. Sprva je imel v mislih simfonično pesnitev z naslovom *Dunaj*, kasneje pa je spremenil naslov in tudi žanrsko oznako (koreografska pesnitev). Spremembo je v prvi vrsti narekovalo naročilo; ruski baletni impresarij Djagilev je namreč želel baletni večer s *Pulcinello* Igorja Stravinskega dopolniti še z novo skladbo Ravela. Toda Djagilev z delom ni bil zadovoljen in skladba *La valse* je pričela precej uspešno življenje kot samostojna simfonična skladba. Po skladateljevih besedah gre za »apoteozo dunajskega valčka«, ki se razkriva kot fantastični, a tudi usodni vrtinec: »Skozi vrteče oblake težko razpoznamo pare, ki se vrtijo v ritmu valčka. Postopoma pa se oblaki razkadijo; najprej zagledamo nenavadno veliko dvorano z valjujočo množico ljudi. Scena postaja vse svetlejša.« Skladba je formalno domišljena v dveh valovih dinamičnega naraščanja, s svojimi ritmičnimi zadržki, drhtečimi melodijami, nepričakovanimi razrešitvami, hrepenečo čutnostjo, zibajočimi ritmi in vročičnim pričakovanjem vrhunca pa pooseblja duh dunajskega valčka.

Gregor Pompe

ALEKSANDAR MADŽAR

V Beogradu rojeni pianist Aleksandar Madžar je študiral klavir pri Gordani Matinović, Arbu Valdmi in izjemni Eliso Virsaladze, nato pa še pri Edouardu Mirzoianu na Konservatoriju v Strasbourgu in Danielu Blumenthalu v Bruslju. Mednarodne koncertne odre je prevzel po številnih nagradah in priznanjih prestižnih klavirskih tekmovanj v Ženevi, Leedsu in Italiji (Busoni, Umberto Micheli). Po nastopu na tekmovanju v Leedsu leta 1996 so ga razglasili za pianista z največjo domišljijско interpretativno potenco, z vrhunsko igro na tekmovanju pa je takoj prejel številne angažmaje pri britanskih orkestrih, kot so Kraljevi filharmonični orkester, Filharmonični orkester BBC, Škotski simfonični orkester BBC in drugi. Že leta 1990 je pod vodstvom svetovno priznanega

dirigenta Ivána Fischerja prvič igral z Berlinskimi filharmoniki. Odtlej nastopa po vsej Evropi, njegova bogata in raznovrstna kariera pa obsega solistične recitale, komorne koncerte in koncerte z orkestri ter z dirigenti Andréjem Previnom, Marcellom Viottijem, Paavom Järvijem in Andrisom Nelsonsom. Turneje ga občasno ponesejo v Severno in Južno Ameriko, Južno Afriko in na Daljni Vzhod ter v Avstralijo.

Aleksandar Madžar je redni gost dvorane Wigmore v Londonu, v Theatre de la Ville v Parizu, bruseljski dvorani Bozar, v amsterdamskem Concertgebouw, kot tudi na milanskem Konservatoriju Giuseppeja Verija. Prav tako nastopa na festivalih Delft, Lockenhaus, Peasmarsh in Juventus. Madžarjevi priljubljeni partnerji pri komorni igri so med drugimi glasbeniki Kvarteta Takács, Anthony Marwood, Nicolas Altstaedt, Vilde Frang in sopranistka Juliane Banse. Pred kratkim je izvedel turnejo s Severozahodno nemško filharmonijo po Nemčiji, Italiji in Nizozemski. Slavni dirigent Zubin Mehta ga je izbral za solista za koncert ob proslavi 60. obletnice svojega sodelovanja z Beograjsko filharmonijo.

Madžarjeva diskografija obsega oba Chopinova klavirska koncerta, ki ju je leta 1997 posnel z Orkestrom Frankfurtskega radia, pod vodstvom Dmitrija Kitajenka (založba BMG/Classica FM). Prav tako je za francosko založbo Arion leta 1999 posnel glasbo za dva klavirja Emmanuel Chabrierja, z britansko violončelistko Louise Hopkins pa zgoščenko z deli Elliotta Carterja, Sergeja Rahmaninova in Alfreda Schnittkeja, za švedsko znamko Intim Musik.

Trenutno je profesor klavirja na Kraljevem flamskem konservatoriju, ob tem pa tudi redno poučuje na mojstrskih tečajih.

V naši organizaciji je Aleksandar Madžar nazadnje nastopil leta 2014 v komorni zasedbi izjemnih glasbenih partnerjev s festivala Lockenhaus, z violinistoma Benjaminom Schmidom in Ilyo Gingoltsom ter violončelistom Nicolasom Altstaetdom.

NAPOVEDUJEMO IN VABIMO

MADŽARSKI NARODNI FILHARMONIČNI ORKESTER ZSOLT HAMAR, dirigent CHRISTOPHER PARK, klavir

28. marec 2019 ob 19.30, dvorana Union, Maribor
4. koncert Orkestrskega cikla in za izven
Sporod: Peter Iljič Čajkovski, Wolfgang Amadeus Mozart

Christopher Park

Zsolt Hamar

Madžarski
narodni
filharmonični
orkester

IRENA KAVČIČ, flavta TOMMASO LONQUICH, klarinet KVARTET ZAÏDE IZTOK HRASTNIK, kontrabas

14. marec 2019 ob 19.30, dvorana Union, Maribor
4. koncert Komornega cikla in za izven
Sporod: Wolfgang Amadeus Mozart, Jan Sibelius, György Ligeti

Irena Kavčič

Tommaso Lonquich

Kvartet Zaïde

Iztok Hrastnik

LUBOMYR MELNYK, klavir

22. april 2019 ob 20.30,
Viteška dvorana,
Pokrajinski muzej Maribor
Koncert cikla Jazz
v Narodnem domu in za izven

◀ NARODNI DOM MARIBOR ▶

Informacijska pisarna Narodnega doma Maribor

Uradne ure: delavniki od 9.00 do 16.00, v sredo od 9.00 do 17.00,
v soboto od 9.00 do 12.00 ter uro pred prireditvijo. **Dvorana Union:** uro pred prireditvijo.

☎ (02) 229 40 11, 229 40 50, 031 479 000, 040 744 122

✉ vstopnice@nd-mb.si; spletni nakup vstopnic: <http://nd-mb.kupikarto.si/>

📘 www.facebook.com/narodni.dom.maribor 📺 www.nd-mb.si

**VEČER
RADIO CITY**

Naklada: 130 kosov, brezplačen izvod.